

MĀCĪBU METODES TEMATA “SERVITŪTU TIESISKAIS REGULĒJUMS” APGUVĒ

Teaching Methods in the Mastering Course “Legal Regulation of Easement”

Jolanta Dinsberga

Rīgas Stradiņa universitātes lektore; doktorantūras studiju programmas “Juridiskās zinātnes”
doktorante, Latvija

Abstract. *The goal of any university is to train highly qualified specialists who would be competitive on the labour market. Each branch of law or speciality has specific teaching methods designed to bring the desired result, where students are able to acquire knowledge and develop their skills and abilities. The research deals with several teaching methods that could be relevant with respect to the legal framework of easements and presents the results of observations and questionnaire surveys covering students of several bachelor’s degree programmes (Law, Innovation Economics and Business, Accounting and Audit, Interior Design and Culture Management).*

The research emphasises that even complicated issues may be presented in a simplified and easily understandable manner, thereby promoting the students’ interest in their exercises. It is essential to select the appropriate teaching method and formulate adequate practical exercises.

Keywords: *Teaching method, observation, practical exercise, student, easement.*

Ievads

Introduction

Vienā no nozīmīgākajiem politikas plānošanas dokumentiem Latvijā “Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (Latvija 2030)” uzsvērts: “Ņemot vērā, ka pasaules ekonomika un tehnoloģijas tuvākajos 20 gados var strauji mainīties, efektīva un elastīga augstākās izglītības sistēma ir izšķirošs Latvijas konkurētspējas un cilvēkkapitāla vērtības faktors (Latvija 2030). Savukārt A. Štokenbergs ir teicis, ka “informēta un tiesiski izglītota sabiedrība ir jebkuras tiesiskas valsts mērķis, jo tikai izglītota sabiedrība var nodrošināt valsts izaugsmi un konkurētspēju” (Štokenbergs, 2011).

Augstskolu likuma 5. panta otrajā daļā reglamentēts, ka “Augstskolas izstrādā studiju programmas, izraugās akadēmisko personālu, iekārto

laboratorijas, darbnīcas, bibliotēkas un citas struktūras tā, lai studējošajiem dotu iespēju iegūt zināšanas, akadēmisko izglītību un profesionālo prasmi atbilstoši zinātnes attīstības līmenim un Latvijas kultūras tradīcijām, turklāt iespējami koncentrētā un didaktiski pilnvērtīgā veidā" (Augstskolu likums, 1995)

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšana un augstskolu darbība nav iedomājama bez akadēmiskā personāla – docētājiem, kas izglīto studējošos. Arī V. Krastiņš norāda, ka "Nozīmīga skolu izglītojošās vides komponente ir pedagogi. Viņu profesionālā sagatavotība un meistarība vistiešākā veidā ietekmē izglītības kvalitāti" (Krastiņš, 2010). I. Vedins uzsver, ka studiju procesa kvalitāti nosaka studiju programmas, studiju kursu saturs, docētāja profesionālā meistarība. Savukārt viens no profesionālās meistarības nosacījumiem ir mācību metožu sistēmas radoša apgūšana (Vedins, 2011). Mācību metode ir skolotāja un skolēnu savstarpējās sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros, un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2010). Citēto definīciju autore attiecina arī uz studentiem. I. Žogla mācību metodi skaidro kā didaktikas kategoriju, kas apzīmē veidu, kā divpusējā mācību procesā sasniedz mērķī paredzēto rezultātu tā kvantitatīvi kvalitatīvajā izteiksmē (Žogla, 2001).

Autore konstatē, ka gan Latvijā, gan citās pasaules valstīs jautājums par mācību metodēm ir plaši pētīts un pamatā visi autori ir nonākuši pie secinājuma, ka mācību metodes ir virzītas uz to, lai īstenotu mācīšanās mērķus (Rutka, 2012; Albrehta, 2001; Zelmenis, 2000; Žogla, 2001; Gudjons, 2007; Vedins, 2011; Kapeloviča, Žukovs, 2000; Andersone, 2007). Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā (2010) mācību mērķis skaidrots kā ideāls priekšstats par gaidāmo mācīšanās un mācīšanās rezultātu, kas balstīts uz skolēnu vecumposma attīstības likumībām un mācību satura apjoma un dziļuma vienotību. Pamatojoties uz jau esošām pētnieku atziņām un personīgi gūto pedagoģisko pieredzi, autore atspoguļos mācību metodes, kas pielietojamas viena temata apgūvē vairāku studiju kursu ietvaros.

Pētījuma mērķis – atklāt studiju kursus "Lietu tiesības" un "Tiesību pamati" pielietojamo mācību metožu efektivitāti un lietderību, balstoties uz novērojuma un aptaujas datiem.

Ņemot vērā, ka studiju kursā tiek aplūkoti vairāki temati un katra temata apgūvē tiek pielietotas dažādas metodes, šajā pētījumā raksturotas metodes, kas pielietojamas temata "Servitūtu tiesiskais regulējums" apgūšanas procesā.

Izmantotās pētniecības metodes: literatūras un tiesību aktu teorētiskā analīze; aptauja; novērošana. Rezultāti interpretēti kvalitatīvi, izmantojot kvalitatīvu satura analīzi.

Pētījuma metodoloģija ***Research Methodology***

Pētījums balstīts gan uz literatūras, gan tiesību aktu teorētisko analīzi. Lai noskaidrotu jēdziena “mācību metode” saturu un praktisko nozīmi, analizētas vairāku autoru paustās atziņas. Uzmanība vērsta arī uz politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos izvirzītajiem mērķiem izglītības jomā.

Tā kā temats par servitūtiem ir samērā plašs un sarežģīts, docētāja uzdevums ir atrast vispiemērotāko mācību metodi un paņēmieni, kā maksimāli vienkāršotu šī temata apguvi. Lai studentiem sniegtu zināšanas un izpratni par jautājumiem, kas saistīti ar servitūtu tiesisko regulējumu, ir iespējams izmantot dažādas mācību metodes. Tāpēc katrs docētājs izvēlas to, ko uzskata par visefektīvāko. Šī pētījuma ietvaros aplūkotas vairākas mācību metodes un mācību procesā autores pielietojamie mācību paņēmieni. Mācību paņemiens ir mācību metodes sastāvdaļa, ar kuru mācību mērķa sasniegšanas procesā veic konkrētu uzdevumu (Albrehta, 2001; Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2010). Lai pārliecinātos par izvēlēto mācību metožu un paņēmienu pozitīvajām un/vai negatīvajām iezīmēm, pētījumā autore izmantoja aptaujas metodi, veicot studentu anketēšanu un organizējot pārrunas.

Pētījumam bija izvēlēti divās augstākās izglītības iestādēs (Rīgas Stradiņa universitātē un Ekonomikas un kultūras augstskolā) studējoši studenti, kas studiju programmas ietvaros apgūst studiju kursus, kuros iekļauts temats “Servitūtu tiesiskais regulējums”. Jānorāda, ka minētais temats tiek apgūts Rīgas Stradiņa universitātē Tiesību zinātņu programmā studiju kursa “Lietu tiesības” ietvaros. Savukārt Ekonomikas un kultūras augstskolā Inovatīvās ekonomikas un uzņēmējdarbības, Grāmatvedības un audita; Interjera dizaina un Kultūras vadības studiju programmās studējošie šo tematu vispārīgi apgūst studiju kursa “Tiesību pamati” ietvaros. Abās minētajās augstākās izglītības iestādēs studējošie studiju kursa ietvaros pilda identiskus praktiskos uzdevumus. Ar mērķi noskaidrot, vai respondentu viedokļi, ieinteresētība, motivācija un citi faktori atšķiras un ietekmē praktiskā darba izpildes kvalitāti, ņemot vērā studiju programmas veidu, pirmajā grupā iedalīti tie respondenti, kuri studē studiju programmā Tiesību zinātnes. Pie otras grupas - studiju programmu Inovatīvā ekonomika un uzņēmējdarbība, Grāmatvedība un audits; Interjera dizains; Kultūras vadība programmās studējošo respondentu anketas.

Studentiem izdalītas aptaujas anketas un studenti sniedza atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, izvēloties vienu vai vairākus no piedāvātajiem atbilžu variantiem, kā arī sniedza komentārus, ieteikumus, priekšlikumus, pauda savu viedokli par attiecīgo patstāvīgi izstrādāto vai izpildīto praktisko uzdevumu.

Anketas izdalītas un aizpildītas par 3 praktiskajiem uzdevumiem (praktiskie uzdevumi raksturoti sadaļā - Temata “Servitūtu tiesiskais

regulējums” apguvē izmantojamo mācību metožu izvēles pamatojums un raksturojums) un gūtie rezultāti atspoguļoti sadaļā “Pētījuma rezultāti”.

Lai nodrošinātu aptaujā sniegto atbilžu maksimālu ticamību, izsniegtās anketas bija anonīmas un izdalītas tikai pēc attiecīgā studiju kursa beigām un eksāmena vērtējumu paziņošanas (2017. gada janvārī). Minētais darīts ar mērķi, lai studenti neizjustu bažas par to, ka docētājs varētu identificēt katru konkrētu studentu un nepieļautu domu, ka anketās sniegtās atbildes varētu negatīvi ietekmēt eksāmena rezultātu. Līdz ar to autore skatījumā tika nodrošināta pilnīga izteiksmes brīvība.

Visas aizpildītās anketas atzītas par derīgām. Iegūtie dati analizēti, izvērtējot visas anketas kopumā, gan arī pa atsevišķi nodalītām grupām.

Izvēlēto mācību metožu efektivitātes novērtēšanai izmantota arī novērošanas metode, vēršot uzmanību uz to, ar kādu interesi, motivāciju studenti pievēršas praktisko uzdevumu izpildei un cik rūpīgi tos izpilda. Kā arī pirms un pēc praktisko uzdevumu izpildes veiktas pārrunas par ieguvumiem un grūtībām, ar ko var saskarties vai saskārās studenti, patstāvīgi izstrādājot vai pildot praktiskos uzdevumus.

Rezultāti interpretēti kvalitatīvi, izmantojot kvalitatīvu satura analīzi.

Temata “Servitūtu tiesiskais regulējums” apguvē izmantojamo mācību metožu izvēles pamatojums un raksturojums
Grounds for the selection and the description of methods to be applied in the teaching of the legal framework of easements

Servitūta būtību atklāj Civillikuma 1130. pants “Servitūts ir tāda tiesība uz svešu lietu, ar kuru īpašuma tiesība uz to ir lietošanas ziņā aprobežota kādai noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam par labu (Civillikums, 1937). Latvijā pastāv vairāki servitūtu veidi un studentu uzdevums mācību procesā ir iepazīt katru no tiem, izprast to būtību un piemērošanas jomas. Jāatzīmē, ka mācību procesu var aplūkot gan no studentu, gan no docētāja darbības puses. Aplūkojot mācību procesu no docētāja puses, jānorāda, ka mācību process ietver 5 galvenos uzdevumus: 1. Izvēlēties mērķus. 2. Izprast audzēkņu īpašības. 3. Izprast un izmantot idejas par mācīšanos un mācību motivāciju. 4. Izvēlēties un izmantot mācīšanas veidus (metodes un paņēmienus). 5. Novērtēt audzēkņu mācību sasniegumus (Geidžs & Berliners, 1998).

Kā iepriekš minēts, teorijā izšķir dažādas mācību metodes. Mācību metožu klasifikācija ir iespējama pēc vairākiem pamatiem. Augstskolas didaktikā svarīgākie ir trīs iedalījuma pamati – pēc mācību vielas avota, tās loģiskās virzības un intelektuālās ievirzes (Vedins, 2001). Jānorāda, ka autore mācību procesā minētās mācību metodes cenšas pielietot savstarpējā mijiedarbībā un dažādās kombinācijās. Uz to ir vērsti arī autore izstrādātie praktiskie uzdevumi,

kas detalizēti raksturoti turpinājumā. Mācīšanās pieejas kļūst elastīgākas un studiju modeļi tiek kombinēti saistībā ar studentu iespējam, kas, savukārt, atbilst studentu dzīvesvietai un nodarbinātībai, viņu interesēm un spējām. Bet tam nepieciešama studenta mērķtiecīga darbība, patstāvība, pacietība, prasme organizēt savu un mācīšanās laiku (Smith & Wade, 1994).

Autores skatījumā, viens no būtiskākajiem docētāja uzdevumiem iepazīstinot studentus ar praktiskā uzdevuma saturu, ir izskaidrot mērķi un ieguvumus. Taču ieguvumus svarīgi skaidrot ne tikai no teorētiskā viedokļa, bet jāilustrē ar praktiskiem piemēriem kā iegūtās prasmes students varēs pielietot ikdienas dzīvē. J. Ģirupnieks, kas bija izcils pedagogs, rakstnieks, zinātņu popularizētājs, uzsvēra, ka bērni būs ieinteresēti izdarīt pat grūtu darbu, ja vien “skolotājs zina viņiem pateikt, kur minētās zināšanas viņiem dzīvē noderēs, ja skolotājs prot savas stundas saturu sasaistīt ar praktisko dzīvi” (Ģirupnieks, 1931). Modernā pedagoģija akcentē nevis informācijas iegaumēšanu, bet tās izpratni, tādējādi izvirzot arvien jaunas prasības kā docētājiem, tā studentiem (Kincāns, 2007). Ikdienas dzīvē un profesionālajā darbībā daudz lielāka vērtība būs nevis iegaumētajam, bet izprastajam.

Turpinājumā autore raksturo katru no autores izstrādātajiem praktiskajiem uzdevumiem, kas tieši virzīti studenti uz izpratnes veidošanu:

[1] Krustvārdu mīklas sastādīšana/risināšana. Šis praktiskais darbs sākotnēji liekas neparasts un pārāk vienkāršs. Un dažiem pat var rasties jautājums, “Ko ar šādu darbu var iemācīt, īpaši jau augstskolas studentiem?”. Taču pēc tā izpildes studenti atzīst, ka darbs bija interesants, samērā sarežģīts, jo prasīja laiku, uzmanības koncentrēšanos un rūpību, bet tajā pat laikā lietderīgs, jo gūtas papildus zināšanas. Krustvārdu mīklas sastādīšana ir radošs process, kas autores skatījumā attīsta studenta intelektu. Intelektu attīstība jaunībā ir cieši saistīta ar radošo spēju attīstību, kas nosaka ne tikai vienkāršu informācijas iegaumēšanu, bet arī intelektuālās iniciatīvas izpausmi un kaut kā jauna radīšanu (Baltušīte, 2006).

Praktiskais uzdevums ir komplicēts un sastāv no vairākiem posmiem:

1. posms. Izpildes nosacījumu, mērķa un ieguvumu izskaidrošana (mutiski, rakstiski). Pirmkārt, docētājam svarīgi paskaidrot, ka praktiskā darba mērķis ir sniegt papildus zināšanas, attīstīt prasmes formulēt precīzus jautājumus un kompetenci patstāvīgi atrast nepieciešamo informāciju, analizēt to un atlasīt būtiskāko.

Studentiem ir jāpaskaidro, ka jebkurai personai ir jāspēj ne tikai sniegt atbildes uz jautājumiem, bet arī jāprot precīzi formulēt uzdodamo jautājumu. Īpaši tas svarīgi Tiesību zinības studējošajiem studentiem. Jo juridiskajās profesijās strādājošajiem ir jāprot jautājumu formulēt tā, lai to nepārprastu, lai saņemtu uz to precīzu atbildi vai vēlamu atbildi. Precīzi formulēts jautājums bieži ir advokāta panākumu atslēga uzvarai tiesas prāvā.

Arī tiem studējošajiem, kas apgūst citas profesijas, izkopta jautājumu formulēšanas māksla noteikti būs noderīga gan darbā, gan ikdienas dzīvē. Piemēram, rakstot iesniegumu kādai no valsts iestādēm ir jāpārdomā uzdoto jautājumu formulējumi, lai būtu droši, ka jautājumu izpratīs un uz to būs iespējams sniegt atbildi pēc būtības. Ir daudz gadījumu, ka neprecīzi formulēta jautājuma dēļ atbildi uz iesniegumu nav iespējams sniegt. Tāpēc autore ir pārliecināta, ka saņemot izvērstu un ar praktiskiem piemēriem pamatotu skaidrojumu, studentam noteikti veidosies nopietna attieksme pret veicamo darbu.

2. posms. *Studenta patstāvīgais darbs pie krustvārdu mīklas izstrādes – dizains, jautājumu un atbilžu formulēšana.* Šajā posmā studenta uzdevums ir atlasīt un lasīt noteiktu literatūru un/vai citus izziņas avotus par servitūtiem un pamatojoties uz izlasīto, formulēt noteiktu skaitu jautājumu. Jāatzīmē, ka vienlaicīgi lasot un formulējot jautājumus, students gūto informāciju iegaumē un izprot daudz labāk nekā tikai izlasot.

3. posms. *Darbs auditorijā.* Lai nodarbības padarītu aizraujošākas un pārbaudītu iegūtās zināšanas, studentu uzdevums ir apmainīties ar izstrādātajām krustvārdu mīklām un aizpildīt tās. Paralēli studentu uzdevums ir rakstiskā veidā īsi izteikt savu viedokli par kursa biedra sastādīto krustvārdu mīklu un formulētajiem jautājumiem (piemēram, norādīt, kuri jautājumi nebija saprotami/korekti formulēti. Vai tieši pretējo).

4. posms. *Aizpildīto krustvārdu mīklu pārbaude* (pamatojoties uz izstrādātāja sagatavotajām atbildēm). Ne visiem studentiem izdodas pilnībā atbildēt uz krustvārdu mīklā esošiem jautājumiem. Tāpēc šajā posmā krustvārdu mīklas izstrādātājs izsniedz izpildītājam lapu ar pareizajām atbildēm. Tādējādi izpildītājs var pārliecināties par to, uz cik jautājumiem ir atbildējis pareizi un uzzināt pareizas atbildes uz neatbildētajiem jautājumiem. Šis posms dod iespēju atcerēties gan paša lasīto, gan uzzināt ko jaunu.

5. posms. *Apspriešana.* Šajā posmā studentiem ir iespēja apmainīties ar viedokļiem par katra izstrādāto praktisko darbu, izteikt piezīmes un uzteikt praktiskā darba izstrādātāju par centību, iegūt plašāku skaidrojumu par neizprasto jautājumu utt. Tas notiek diskusijas veidā, kas ne tikai ļauj apmainīties ar informāciju, bet arī attīsta saskarsmes kultūru. Interesanti atzīmēt, ka dažkārt novērotas ļoti spraigas un ilgas diskusijas, kurās iesaistās pat visa auditorija un docētājs.

6. posms. *Izvērtēšana un vērtējumu izlikšana.* Vērtējumu izlikšana par paveikto parasti ir docētāja prerogatīva. Taču dažkārt ir vērts šādas tiesības piešķirt pašiem studentiem. Līdz ar to, pēc noteiktiem kritērijiem izstrādātājs izvērtē paša padarīto un novērtē ar atzīmi savu izstrādāto krustvārdu mīklu un izpildītāja sniegtās atbildes. Savukārt izpildītājs novērtē ar atzīmi izstrādātāja krustvārdu mīklas kvalitāti.

Šis posms nav mazāk svarīgs kā pārējie, jo var droši apgalvot, ka studenti pat nepazināti nodarbojas ar izvērtēšanu, pašnovērtējumu un paškontroli. Jautājumu par izvērtēšanu, pašnovērtējumu un paškontroli mācību procesā ir plaši pētījusi L. Hahele, kura norāda, ka izvērtēšana ir mērķtiecīga, detalizēta savas darbības un rezultātu mijsaikarību analīze, plānojot turpmāko darbību. Savukārt apkopojusi dažādu autoru viedokļus par pašnovērtējumu, Hahele norāda, ka autori pašnovērtējumu aplūko kā mācīšanās stratēģiju, kas palīdz veidot jēgu, izsecināt būtiskumu, saskatīt saistību ar savu iepriekšējo mācīšanās pieredzi [...], bet citi – kā līdzekli personības attīstībai un mācīšanās motivācijai [...], tomēr kopīgi akcentējot atziņu, ka, izvērtējot skolēnu rakstītos pašnovērtējumus, skolotāji var izvēlēties skolēniem piemērotākas mācību metodes un pedagoģiskos līdzekļus (Hahele, 2006). L. Hahele min, ka “Pašnovērtēšanas rezultātā notiek virzība no izvīzītajiem mērķiem un uzdevumiem uz mācību rezultātiem un progresu. Izvērtējot mācīšanās kvalitāti, skolēns uzlabo savus mācību rezultātus (Hahele, 2006). Kā atzīmē Rotenbergs, jo biežāk tiek pārbaudīts un novērtēts skolēna darbs (tajā skaitā pašam pārbaudot savu darbu vai nododot to pārbaudei citiem apmācāmajiem), jo interesantāk viņam strādāt (Ротенберг, 1989).

Teiktajam pilnībā var piekrist un var apgalvot, ka pedagoģiskajā praksē ir lietderīgi izmantot ne tikai dažādas mācību metodes, bet arī dažādas vērtēšanas metodes. Par to liecina arī autores novērojumi, strādājot ar studentiem.

[2] Tiesas sprieduma analīze.

Arī šī praktiskā uzdevuma izpildei studentiem nepieciešams padziļināts skaidrojums. Tiesas spriedumu atlase un analīze ir neatņemama juridisko profesiju pārstāvju darba sastāvdaļa. Tiesu praksi piemēro rakstot dažāda satura dokumentus – skaidrojumus, pretenzijas, brīdinājumus, prasības pieteikumus utt. Uz tiesu praksi (judikatūru) juristi, advokāti, prokurori u.c. atsauca, sniedzot paskaidrojumus tiesā un pamatojot savu viedokli, tādējādi nostiprinot savas pozīcijas un radot pārliecību par teikto.

Lai gan šis praktiskais uzdevums vairāk piemērots studiju programmai Tiesību zinības. Taču nevar aizmirst, ka jebkura persona var nonākt situācijā, kad savas intereses nākas aizstāvēt tiesā (piemēram, gadījumā, ja nav iespējams piekļūt savam īpašumam un nepieciešams nodibināt ceļa servitūtu uz blakus esoša zemes gabala). Diemžēl, ne vienmēr ir iespējams algot juristu vai advokātu savu lietu vešanai. Un šādās situācijās nozīmīgs ieguvums būs studiju kursā iegūtās spējas atlasīt risināmai situācijai atbilstošo tiesas spriedumu par servitūta nodibināšanu, atlasīt tajā būtiskāko informāciju, izanalizēt to, cenšoties piemērot situācijai. Jāatzīmē, ka tiesas spriedumu ir jāprot lasīt, lai izprastu tā būtību un varētu izmantot to savu interešu aizsardzībai. Veidi, pēc kādiem veic tiesas sprieduma analīzi ir dažādi un atkarīgi gan no studiju kursa satura,

mērķiem, gan docētāja pārliecības. Uzdodot minēto uzdevumu, sākotnēji ir jāpārliecina, vai iepriekš studenti tāda veida darbu ir veikuši. Ja nav, tad noteikti jādod norādes uz ko vērst uzmanību, analizējot spriedumu. Piemēram, lūdzot situāciju attēlot shematiski un dodot studentiem ievirzes jautājumus: *Kādas instances tiesa lietu izskatīja? Kas ar ko strīdējās? Saistībā ar ko puses strīdējās un ko lūdza tiesai? Kādi bija pušu svarīgākie argumenti, aizstāvot savas intereses? Kādas ir tiesas atziņas? (uz kādiem likumiem un likumu pantiem pamato savu spriedumu. Ne tikai jānosauc panta numurs, bet jāieskatās arī attiecīgajā likumā, lai zinātu, ko šis pants nosaka); Ko tiesa nosprieda?*

Izpildot šo praktisko uzdevumu, studentiem ir sekojoši ieguvumi: rodas priekšstats par teorijas piemērošanu praksē; tiesību normu tulkošanas un piemērošanas īpatnībām; izpratne par tiesas spriedumā lietotajiem terminiem. Studenti attīsta spēju analizēt un atlasīt svarīgāko informāciju, loģisko domāšanu un izkopj juridisko valodu.

Protams, visefektīvākais šī praktiskā darba noslēgums ir analizētā sprieduma pārspriešana auditorijā, kur katram studentam dota iespēja izteikties, uzdot jautājumus, papildināt vienu otru.

[3] Studiju kursu noslēdzošais praktiskais darbs – atbilžu sniegšana uz jautājumiem.

Paralēli tam, ka studiju kursa ietvaros studenti izstrādā dažādus praktiskos darbus un raksta kontroldarbus, jau pirmajā nodarbībā studentiem tiek paziņots, ka studiju kursa noslēgumā (eksāmena dienā) jānodod apjomīgs noslēdzošais darbs (studentiem pieejams elektroniskajā e-studiju vidē), kas sastāv no 45 jautājumiem, aptverot visu studiju kursa saturu, t.sk. jautājumus par servitūtiem. Jautājumu saturs ir dažādas sarežģītības pakāpes (jāatbild ar «jā» vai «nē»; jāsniedz izvērsts skaidrojums; uzskaitījums; jāveic salīdzināšana, izdarot patstāvīgus secinājumus; jāpamato atbildes ar konkrētiem piemēriem vai normatīvajiem aktiem; jāatklāj aktualitātes utt.).

Uzdevuma mērķis ir padziļināt studentu zināšanas un izpratni par studiju kursā apskatītajiem jautājumiem, rosināt patstāvīgi domāt, salīdzināt un meklēt konkrētu informāciju, pamatot savu viedokli, atkārtot studiju kursa laikā skatītos jautājumus (uzskaitītais pie uzdevuma izpildes norādīts arī kā studentu ieguvumi). Galvenais akcents likts uz to, lai students nevarētu mehāniski atrast un nokopēt informāciju, bet būtu spiests domāt pats. Tas palīdz sagatavoties gaidāmajam eksāmenam un šāda veida darbs viennozīmīgi veicina izpratni un atcerēšanos labāk nekā teksta lasīšana.

Nākamajā sadaļā autore atspoguļos studentu anketēšanā gūtos rezultātus par studentu izstrādātajiem vai izpildītajiem praktiskajiem uzdevumiem: Krustvārdu mīklas sastādīšana/risināšana (skatīt 1.tabulu); Tiesas sprieduma analīze (skatīt 2.tabulu); Noslēdzošais praktiskais darbs – atbildes uz

jautājumiem (skatīt 3.tabulu). Jānorāda, ka anketēšanā iegūtajiem rezultātiem un izdarītajiem secinājumiem bija būtiska nozīme praktisko

Pētījuma rezultāti Research results

Izstrādājot praktiskos uzdevumus, docētājs balstās gan uz savām teorētiskajām zināšanām, gan iegūto praksi. Taču, lai izvērtētu vai izstrādātie praktiskie uzdevumi ir pietiekami kvalitatīvi un ar tiem tiek sasniegts izvirzītais mērķis attiecīgās tēmas apgūvē, ir lietderīgi uzklaut praktisko uzdevumu izpildītāju viedokli. Šajā sadaļā ir apkopoti studentu anketēšanas rezultāti par autores izstrādātajiem praktiskajiem uzdevumiem.

Zemāk esošajā 1. tabulā apkopoti anketēšanas rezultāti par praktisko uzdevumu - *Krustvārdu mīklas sastādīšana/risināšana*.

1.tab. **Krustvārdu mīklas sastādīšana/risināšana**
Table 1 Compilation/doing of crossword puzzles

UZDOTAIS JAUTĀJUMS	ATBILŽU VARIANTI			
	[kvadrātiekvās norādīts respondentu skaits]			
1. Vai Jums ir svarīgi un vai tas rada papildus motivāciju praktiskā darba izpildei, ja ir formulēti ne tikai izpildes nosacījumi, bet arī precīzi formulēti praktiskā darba mērķis, uzdevumi un ieguvumi?	pietiek, ja ir formulēti uzdevuma izpildes nosacījumi, jo man galvenais tikai izpildīt [6]	ir svarīgi un tas rada arī papildus motivāciju, jo skaidrs, kāpēc to daru un ko tas dod [26]	ir svarīgi, bet tas nerada papildus motivāciju [12]	
2. Vai pēc praktiskā darba izpildes Jūs atcerējāties atbildes uz pašu uzdotajiem jautājumiem?	Vairāk jā, nekā nē [26]	Vairāk nē, nekā jā [10]	Jā [7]	Nē [1]
3. Vai formulējot jautājumus un atbildes uz tiem Jums veidojās dziļāka izpratne par attiecīgo tematu salīdzinājumā ar izpratni, kas veidojās pēc lekcijas noklausīšanās par to pašu tematu?	Vairāk jā, nekā nē [24]	Vairāk nē, nekā jā [4]	Jā [15]	Nē [1]
4. Vai ir lietderīgi praktiskajās nodarbībās studējošiem apmainīties ar izstrādātajām krustvārdu mīklām, pildīt tās, apskatīt pareizas atbildes, diskutēt?			Jā [43]	Nē [1]
5. Vai pēc citu studentu sagatavoto krustvārdu mīklu izpildes Jūs pārliecinājāties un varat apgalvot, ka pareizi un saprotami formulētam jautājumam ir būtiska nozīme?			Jā [43]	Nē [1]

6. Vai izpildot praktisko darbu Jūs guvāt pie uzdevuma izpildes nosacījumiem raksturotos ieguvumus?			Jā [43]	Nē [1]
---	--	--	----------------	---------------

Par praktisko uzdevumu *Krustvārdu mīklas sastādīšana/risināšana* kopā aptaujāti 44 respondenti. Izvērtējot iegūtos datus par 1.jautājumu secināms, ka vairākums studentu uzskata, ka svarīgi precīzi formulēt praktiskā uzdevuma mērķi, uzdevumus un ieguvumus. Pie kam, vairāk kā pusei no aptaujāto studentu tas rada papildus motivāciju. Savukārt pārrunās noskaidrots, ka motivācijas esamība veicina arī vēlmi darbu veikt kvalitatīvāk. Mūsdienās docētāja praktiskajā darbībā akcents tiek likts uz studiju procesa virzīšanu, ko var panākt ar studējošo motivēšanu un tas ir svarīgi, lai studenti spētu sasniegt arī labus rezultātus savā nākotnes profesionālajā darbībā (Дулинец & Захарова, 2017).

Izvērtējot atbildes uz 2., 3., 5., un 6. jautājumiem secināms, ka studenti ir guvuši papildus zināšanas, izpratni par skatītajiem jautājumiem, pārlicību par jautājumu precīzas formulēšanas nozīmi, ir attīstījuši kompetenci atrast nepieciešamo informāciju, atlasīt būtiskāko un analizēt to, kā arī formulēt loģiskus jautājumus. Taču nelielam skaitam studentu nav izdevies īstenot šajā darbā izvirzīto mērķi. Tāpēc docētājam tas jāņem vērā un nākamo studiju kursu ietvaros jācenšas mudināt studentus uzdot jautājumus, lai noskaidrotu neizprasto. Tikai vienā anketā students pamatā sniedza negatīvas atbildes, kas ļauj secināt, iespējams studentam nebija ne interese, ne motivācija izstrādāt praktisko darbu, jo arī atbildes uz pārējiem anketas jautājumiem bija negatīvas.

Ne tikai anketēšanas rezultāti (4. jautājums), bet arī pārrunas un novērošana nodarbībā liecina, ka studenti ar lielu interesi apmainās ar krustvārdu mīklām, pilda tās nodarbībā un iesaistās savstarpējā diskusijā. Autores novērojumi pēc izpildīto uzdevumu pārbaudes liecina arī par to, ka šāda uzdevuma vairākkārtēja izpilde par dažādiem tematiem viena studiju kursa ietvaros paaugstina studentu formulēto jautājumu kvalitāti.

Anketēšanas rezultāti par praktisko uzdevumu *Tiesas sprieduma analīze* apkopoti 2.tabulā.

2.tab. **Tiesas sprieduma analīze**
Table 2 Analysis of a court judgment

UZDOTAIS JAUTĀJUMS	ATBILŽU VARIANTI [kvadrātiņkāvēs norādīts respondentu skaits]			
1. Vai pēc tiesas sprieduma patstāvīgas analīzes Jūs izpratāt strīda būtību?		Daļēji [12]	Jā [29]	Nē [5]
2. Cik reizes Jūs izlasījāt tiesas spriedumu?	1 reizi [6]	2 reizes [26]	3 reizes [12]	4 reizes un vairāk [2]

3. Vai analizējot tiesas spriedumu Jums izdevās izprast kā tiesību normas tiek piemērotas praksē?	Vairāk jā, nekā nē [10]	Vairāk nē, nekā jā [4]	Jā [22]	Nē [6]
4. Vai analizējot tiesas spriedumu Jūs atklājāt jaunus terminus un izpratāt to būtību tiesas interpretācijā?			Jā [41]	Nē [5]
5. Vai pēc tiesas sprieduma pārspriešanas grupā Jūs izpratāt strīda būtību?		Daļēji [0]	Jā [44]	Nē [2]
6. Vai bija lietderīgi semināra nodarbībā pārspriest analizēto tiesas spriedumu kopā ar grupas biedriem?	Jā, jo noskaidroja neizprasto [46]	Nē, tas ir lieks laika patēriņš [0]		
7. Vai izpildot praktisko darbu Jūs guvāt pie uzdevuma izpildes nosacījumiem raksturotos ieguvumus?		Daļēji [7]	Jā [36]	Nē [5]

Pētījuma 2. tabulā atspoguļoti 46 respondentu anketēšanas rezultāti. Kā iepriekš tika norādīts - tiesas spriedumu ir jāprot lasīt, lai izprastu tā būtību. Izvērtējot atbildes uz 1. jautājumu secināms, ka lielākā daļa spēja izprast strīda būtību. Taču 17 studentiem tas nav izdevies un autore pieņem, ka šie studenti nav pietiekami rūpīgi lasījuši spriedumu. Pierādījums autores pieņēmumam rodams anketas 2. jautājumā, kas liecina par to, ka tie studenti, kas uz 1. jautājumu ir atbildējuši ar "Nē", anketas 2. jautājumā norādīja, ka spriedumu lasījuši 1 reizi. Tie studenti, kas uz pirmo jautājumu atbildējuši "Daļēji", anketas 2. jautājumā norādījuši, ka spriedumu lasījuši 2 reizes. Jānorāda, ka tiesas spriedumu saturs ir uzrakstīts koncentrētā un juridiski sarežģītā valodā, līdz ar to šādu tekstu ne tikai sarežģīti atcerēties, bet arī lasīt. Pat pieredzējuši juristi mēdz lasīt tiesas spriedumu vairākkārt. Tiesas sprieduma analīzei nav nozīmes un uzdevuma mērķi nav iespējams sasniegt, ja students nav spējis izprast strīda būtību, tāpēc patstāvīgi analizētais tiesas spriedums jāpārspriež arī ar grupas biedriem. Tā ir neatņemama uzdevuma sastāvdaļa, par ko var pārliecināties arī no aptaujas rezultātiem (atbildot uz 5. jautājumu visi studenti norāda, ka pēc tiesas sprieduma pārspriešanas grupā izprata strīda būtību un tas bija lietderīgi, jo noskaidroja neizprasto - skat. atbildes uz 6. jautājumu). Praktiski visi studenti, izņemot piecus (kas nebija izpratuši strīda būtību un tikai 1 reizi izlasījuši tiesas spriedumu) ir atklājuši jaunus terminus un izpratuši tos. Tas ir vērtīgs ieguvums, jo pareiza terminu izpratne arī palīdz izprast sprieduma būtību. Uz 3. un 7. jautājumu sniegtās atbildes nav viennozīmīgas un liek secināt, ka praktiskajā uzdevumā minētie studentu ieguvumi ir sasniegti tikai daļēji. Tāpēc docētājam būtu jāmeģina ilustrēt sprieduma analīzes tehniku auditorijā, lai studenti var salīdzināt pašu paveikto ar docētāja analīzes niansēm.

Anketēšanas rezultāti par praktisko uzdevumu *Noslēdzošais praktiskais darbs – atbildes uz jautājumiem* apkopoti 3. tabulā.

3.tab. Noslēdzošais praktiskais darbs – atbildes uz jautājumiem
Table 3 *The final practical exercise, which is responding to questions*

UZDOTAIS JAUTĀJUMS	ATBILŽU VARIANTI [kvadrātiekvāš norādīts respondentu skaits]			
	1. Vai pildot praktisko uzdevumu Jums veidojās izpratne par rakstīto?	Vairāk jā, nekā nē [18]	Vairāk nē, nekā jā [11]	Jā [95]
2. Kas Jums sagādāja grūtības praktiskā uzdevuma izpildē?		Laika trūkums [94]	Izpratnes un zināšanu trūkums [26]	Nespēju atrast vajadzīgo informāciju [7]
3. Vai šāda veida darbus ir lietderīgi uzdot studentiem?			Jā [121]	Nē [6]
4. Vai izpildot praktisko darbu Jūs guvāt pie uzdevuma izpildes nosacījumiem minētos ieguvumus?			Jā [121]	Nē [6]

Pētījuma 3. tabulā atspoguļoti 127 respondentu anketēšanas rezultāti. Iegūtie dati liecina, ka studenti (absolūtais vairākums – skatīt uz 1., 3., 4. jautājumu atbildes) gan atbalsta šāda veida uzdevumus, gan ir guvuši uzdevuma izpildes nosacījumos minētos ieguvumus (padziļināt studentu zināšanas un izpratni par studiju kursā apskatītajiem jautājumiem, rosināt patstāvīgi domāt, salīdzināt un meklēt konkrētu informāciju, pamatot savu viedokli, atkārtot studiju kursa laikā skatītos jautājumus). Tikai 6 studentiem ir pretēji uzskati. Vērtējot sniegtās atbildes uz 2. jautājumu kopsakarā ar autores novērojumiem un veiktajām pārrunām, secināms, ka liela daļa studentu neprot un nespēj organizēt un plānot savu laiku, lai nodrošinātu apjomīga praktiskā uzdevuma izpildi noteiktā termiņā (neskatoties uz to, ka praktiskais uzdevums ir pieejams izpildei jau pirmajā nodarbībā un jānodod tikai eksāmena dienā). Ir pamats secinājumam, ka steiga var būt iemesls ir tam, ka students nespēj izprast rakstīto.

Diemžēl no anketēšanas rezultātiem nav iespējams noteikt cik lielā mērā studenti ir motivēti un ieinteresēti praktisko uzdevumu izpildē. Bet, vērtējot visu augstāk minēto praktisko uzdevumu izpildes kvalitāti, novērojot studentu praktisko darbību nodarbībās, kā arī veicot pārrunas, autore secināja, ka studiju programmas Tiesību zinības studējošie bija vairāk motivēti un ieinteresēti uzdevumu izpildē nekā Inovatīvās ekonomikas un uzņēmējdarbības, Grāmatvedības un audita; Interjera dizaina un Kultūras vadības studiju

programmu studenti. Svence (2003) norāda, "Motivācijas pamatā ir iekšējie darbības mudinājuma faktori: motīvi, vajadzības, mērķis, nodomi, vēlmes, intereses un citi ārējie darbības pamudinājuma faktori jeb stimuli, ko nosaka situācija". Motivēta mācīšanās sekmē gatavību dzīvesdarbībai, jo veicina patstāvību un radošu spēju attīstību (Maslo, 2003).

Autore uzskata, ka Tiesību zinības studējošo motivācija un ieinteresētība ir izteiktāka, jo Tiesību zinības studējošie tematu par Servitūtu tiesisko regulējumu apgūst padziļināti un saista ar savu turpmāko profesionālo darbību, bet pārējo studiju programmu studenti tikai pieļauj domu, ka kādreiz ar jautājumiem varētu saskarties un tāpēc neuzskata, ka viņiem šī temata apguve ir primāra.

Secinājumi Conclusions

Pamatojoties uz zinātnieku atziņām, anketēšanas, novērošanas rezultātiem un personīgo 15 gadu pedagoģisko pieredzi, autore nonāk pie sekojošiem secinājumiem:

1. Dažādu mācību metožu izmantošana un atbilstošu veidu izvēle, to savstarpēja mijiedarbība viena temata apguves ietvaros vairo studējošo zināšanas, veicina padziļinātu izpratni, attīsta prasmes un spējas.
2. Studenti, kas studē Tiesību zinātnes un apzinās, ka jautājumi par servitūtiem būs viņu ikdienas darba sastāvdaļa, strādājot kādā no juridiskām profesijām, ir vairāk ieinteresēti un motivēti praktisko uzdevumu izpildē nekā tie studenti, kuri studē citās studiju programmās un tikai pieļauj, ka nākotnē varētu saskarties ar šiem jautājumiem.
3. Aptaujās sniegto atbilžu maksimālu ticamību iespējams nodrošināt, ja anketas izdala pēc attiecīgā studiju kursa beigām un eksāmena vērtējumu paziņošanas, lai students nepieļautu iespēju, ka anketēšanas rezultāti varētu ietekmēt eksāmena vērtējumu.
4. Izstrādājot praktiskos uzdevumus ir precīzi jāformulē (gan mutiski, gan rakstiski) katra praktiskā uzdevuma izpildes nosacījumi, mērķis, uzdevumi un ieguvumi, jo tas rada papildus motivāciju uzdevuma izpildei.
5. Jebkuram praktiskajam uzdevumam jābūt izstrādātam ar mērķi, lai students iegūtās zināšanas varētu sasaistīt ar ikdienas dzīvi, aktuāliem notikumiem sabiedrībā un piemērot praksē.
6. No novērojumiem un pārrunās gūtās informācijas secināms, ka liela daļa studentu neprot un nespēj organizēt un plānot savu laiku, lai nodrošinātu apjomīga praktiskā uzdevuma izpildi noteiktā termiņā.

Līdz ar to daļa studentu praktisko uzdevumu laika trūkuma dēļ nespēj izpildīt ar pietiekamu rūpību. Un tas, savukārt, nevar studentu zināšanas un neattīsta prasmes.

7. No aptaujas rezultātiem secināms, ka lielākā daļa studentu apstiprina, ka pēc praktisko uzdevumu izpildes veidojas dziļāka izpratne par rakstīto; vairāk atceras nekā neatceras pašu sniegtās atbildes uz jautājumiem; praktiskā darba izpildes gaitā gūtās zināšanas un praktiskās iemaņas noderēs nākotnē; šāda veida praktiskos darbus ir lietderīgi uzdot studentiem; pēc praktiskā uzdevuma veikšanas pārlicinājās, ka pareizi un saprotami formulētam jautājumam ir būtiska nozīme; tiesas sprieduma analīze palīdz izprast, kur un kā ir iespējams izmantot tiesas spriedumus (judikatūru) praksē savu interešu aizsardzībai; praktiskie uzdevumi attīstīja noteiktas prasmes, spējas un kompetenci. Tātad, autores izstrādātie praktiskie uzdevumi ir lietderīgi un pamatoti tiek piemēroti mācību procesa ietvaros.

Summary

In both Latvia and other countries, the matter regarding teaching methods has been studied extensively; as a result, most of authors have concluded that teaching methods are aimed at attaining the goals of learning.

This research analyses the following three practical teaching methods applied in the study process: compilation/doing of crossword puzzles; analysis of a court judgment and the final practical exercise, which is responding to questions. In order to evaluate the effectiveness, deficiencies and usefulness of the teaching methods applied for study purposes, the author has prepared questionnaires concerning the aforementioned practical exercises and disseminated them among students after the examination results have been announced.

The research has demonstrated that, in the opinion of most of the students, practical exercises ensure a deeper understanding of the subject; the students remember their answers to questions better; knowledge and practical skills acquired during exercises will be useful in the future; these practical exercises should be given to students; the practical exercises have shown that a clearly and accurately defined question is essential; the analysis of a court judgment has shown where and how court judgments (case-law) may be applied in practice to safeguard interests; owing to the practical exercises, the students have developed their skills, abilities and competences.

As it has been ascertained as a result of the evaluation of the teaching methods applied in the study process, the observation of students and the analysis of questionnaires completed by them, the teaching methods in question are effective and useful.

Literatūra
References

- Albrehta, Dz. (2001). *Didaktika*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Andersone, R. (2007). *Izglītības un mācību priekšmetu programmas*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Augstskolu likums. (spēkā esoša redakcija). *Latvijas Vēstnesis*, 179 (462), 17.11.1995. [skatīts 30.01.2016.]. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums>
- Baltušīte, R. (2006). *Skolotāja lomā mācīšanās motivācijā*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Civillikums. (spēkā esoša redakcija). *Valdības Vēstnesis*, 44, 24.02.1937. [skatīts 30.01.2016.]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90221>
- Didaktka (2000). Ievērojamākie pedagogi par mācību teoriju. Sastādītāji Kopeloviča, A., & Žukovs, L. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Geidžs, N. L., & Berliners, D. C. (1998). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Apgāds Zvaigzne ABC, ISBN 9984-17-281-3
- Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamati*. Rīga, Apgāds Zvaigzne ABC
- Hahele, L. (2006). *Pašnovērtējums mācību procesā*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Kincāns, V. (2007). Jautājumu un atbilžu procedūru izpratne kā metodoloģiska un pedagoģiska parādība. *Latvijas Universitātes raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība*, (715). ISSN 1407-2157, 46-54.
- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (Latvija 2030). [skatīts 15.01.2016.] Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/LV2030/Latvija_2030.pdf
- Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vadībā. (2000). Rīga, Zvaigzne ABC
- Rutka, L. (2012). *Pedagoga psiholoģiskā kompetence*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Smith, A., & Wadw, W. (1994). *Off-Site Support for Flexible Learners: Learning*. In: No Man's Land. Flexible Learning in Higher Education. Eds. Wade. W., Hodkinson, K., Smith, A., Arfield, J. London: Jogan Page, p. 46-57.
- Štokenbergs: informēta un tiesiski izglītota sabiedrība ir jebkuras tiesiskas valsts mērķis (2011). [skatīts 15.01.2016.]. Pieejams: <http://www.vienotiba.lv/jaunumi/zinas/stokenbergs-informeta-un-tiesiski-izglitota-sabiedriba-ir-jebkuras-tiesiskas-valsts-merkis/>
- Vedins, I. (2011). *Mācīšanās māksla*. Rīga, Izdevniecība Avots
- Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Žogla, I. (2001) *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Krastiņš, (2010). Inovatīvā vide humanitāro mācību priekšmetu apgūvē. *Zinātniskie raksti RPIVA Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. V. Starptautiskā zinātniskā konference. 2010. Theory for Practice in the Education of Contemporary. 5th International Scientific Conference.* 139-144.
- Svence, G. (2003) *Pieaugušo psiholoģija*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Maslo, E. (2003). *Mācīšanās spēju pilnveide*. Rīga, Izdevniecība RaKa
- Дулинец, Т. Г., & Захарова, А. С. (2017). *Исследование учебной мотивации студентов. Педагогика высшей школы (№2)*. Pieejams: <http://moluch.ru/th/3/archive/55/1975/>
- Ротенберг, В. С., & Бондаренко, С. М. (1989). *Мозг. Обучение. Здоровье: Кн. для учителя*. В. С. Ротенберг, С. М. Бондаренко. М.: Просвещение.